

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

KIESRAAD

Datum
9 april 2014

Ons kenmerk
2014-0000188646

Inlichtingen
mr. W.A.E. Brüheim
T +31 (0) 70 426 6266
F +31 (0) 70 345 0879

Uw kenmerk

Onderwerp
Advies Wijziging tijdelijke experimentenregeling
centrale stemopneming

Blad
1 van 3

Bezoekadres
Herengracht 21
2511 EG 's-Gravenhage
Nederland

Postadres
Postbus 20011
2500 EA 's-Gravenhage
Nederland

Internetadres
<http://www.kiesraad.nl>

E-mailadres
kiesraad@kiesraad.nl

1. Inleiding

De Tijdelijke experimentenregeling centrale stemopneming (hierna: Experimentenregeling) is bij de afgelopen gemeenteraadsverkiezingen gebruikt om in vijf gemeenten experimenten uit te voeren met het op centrale locaties tellen van de stemmen. Op basis van de ervaringen die daarbij zijn opgedaan, bent u voornemens de regeling aan te passen. Een voorstel daartoe — de ontwerp ministeriële regeling Wijziging tijdelijke experimentenregeling centrale stemopneming (hierna: ontwerpregeling) — heeft u recentelijk voor advies aan de Kiesraad aangeboden.

2. Samenvatting

De gemeenteraadsverkiezingen worden in korte tijd gevolgd door de verkiezing van de leden van het Europees Parlement. De Kiesraad begrijpt dat u dan opnieuw experimenten wilt organiseren en de Experimentenregeling daartoe, op basis van uw voorlopige bevindingen, wilt aanpassen. De Experimentenregeling dreigt in vergelijking met de algemene regeling in de Kieswet nu op een aantal punten wel erg gedetailleerd te worden. De Kiesraad adviseert de noodzaak daartoe te herbezien.

Verder vraagt de Kiesraad uw aandacht voor de training van personen die het gemeentelijk stembureau bijstaan bij het tellen van de stemmen en adviseert hij u te voorkomen dat gemeentelijk stembureaus 's nachts stemmen tellen. Tot slot raadt de Kiesraad u aan om bij een volgend experiment op basis van de Experimentenregeling ook een gemeente met meer dan 100.000 inwoners te betrekken.

3. Evaluatie

Op 19 maart 2014 zijn bij de gemeenteraadsverkiezingen in vijf gemeenten experimenten gehouden met het centraal tellen van de stemmen.¹ In de toelichting van de ontwerpregeling staat vermeld dat deze experimenten positief zijn verlopen. Het ligt dan ook voor de hand het experiment op 22 mei, bij de verkiezing van de

¹ Stcrt 15 januari 2014, 870.

Nederlandse leden van het Europees Parlement, te herhalen. De genoemde verkiezingen vinden kort na elkaar plaats. De Kiesraad heeft er daarom begrip voor dat u, vooruitlopend op de officiële evaluatie van de gehouden experimenten,² de regeling aanpast op basis van uw voorlopige bevindingen.

4. Noodzaak van gedetailleerde voorschriften

Het experiment centrale stemopneming loopt vooruit op een mogelijke aanpassing van de Kieswet. De Kieswet kent gedetailleerde regelgeving, maar geeft gemeentelijke bestuurders ook eigen verantwoordelijkheid. Het komt de Kiesraad voor dat de Experimentregeling op een aantal punten wel erg gedetailleerd wordt. Zo bepaalt de ontwerpregelgeving dat iedere stembus door minimaal vier personen wordt geteld,³ terwijl in het reguliere verkiezingsproces een stemopneming door drie personen kan worden volbracht.⁴ Twee andere voorbeelden zijn het voorschrift dat tellers per stembus een of meerdere tafels ter beschikking moeten krijgen die tezamen ten minste zo groot zijn dat er drie uitgevouwen stembiljetten naast elkaar op te leggen zijn⁵, en de eis dat tijdens de stemopneming alleen een gemeentelijk stembureau lid de bussen met te tellen en getelde stembiljetten mag beveiligen.⁶ De Kiesraad adviseert om na te gaan of een dergelijk detailniveau van regelgeving noodzakelijk is. De waarborgen waar het verkiezingsproces aan moet voldoen zijn bij de experimenten immers geen andere dan in het reguliere verkiezingsproces. Als u evenwel tot de conclusie komt dat meer gedetailleerde regelgeving wenselijk is, dan ligt het voor de hand ook in de regelgeving ten aanzien van het telproces in reguliere stembureaus meer in details te treden.

5. Het telproces

De Kiesraad vraagt voorts uw aandacht voor de training van personen die het gemeentelijk stembureau bijstaan bij het tellen van de stemmen, en voor het tijdstip waarop de telling plaatsvindt.

Training

In het reguliere verkiezingsproces worden de stemmen geteld door stembureauleden. Zij kunnen zich daarbij laten helpen door plaatsvervangend stembureauleden en/of ambtenaren. De (plaatsvervangend) stembureauleden moeten, voordat zij benoemd worden, een training volgen.⁷ Op die manier wordt gewaarborgd dat (plaatsvervangend) stembureauleden over voldoende kennis en vaardigheden beschikken om hun taak goed uit te kunnen oefenen en wordt een uniforme uitvoering van de regels bewerkstelligd.⁸ Aan personen die het gemeentelijk stembureau helpen met het tellen van de stemmen wordt deze eis niet gesteld. De Kiesraad adviseert ook aan hen eisen te stellen, vergelijkbaar met de eisen zoals die in artikel E 4, tweede lid, van de Kieswet zijn neergelegd voor (plaatsvervangend) stembureauleden, maar dan toegespitst op hun rol als teller. Overigens is de Kiesraad van oordeel dat ambtenaren die tellen ook een adequate training zouden moeten volgen. Daarbij zou aansluiting gezocht kunnen worden bij de telinstructie die u verspreidt. Dat geldt zowel in het reguliere proces als bij experimenten met centrale stemopneming.

Niet 's nachts tellen

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 19 maart 2014 is in vijf gemeenten geëxperimenteerd met het op een centrale locatie tellen van de stemmen. Daarbij

² Art. 45 Tijdelijk experimentenbesluit stembiljetten en centrale stemopneming.

³ Het voorgestelde artikel 4, onderdeel c, van de Experimentregeling.

⁴ Art. J 12 lid 1 Kieswet en artikel N 5 Kieswet.

⁵ Het voorgestelde artikel 4, onderdeel d, van de Experimentregeling.

⁶ Het voorgestelde artikel 5 van de Experimentregeling.

⁷ Art. E 4 lid 2 Kieswet.

⁸ Kamerstukken II 2011/12, 33 268, nr. 3, p. 2.

worden de stemmen eerst vanaf 21.00 uur in de stembureaus op lijstniveau geteld en daarna overgebracht naar de centrale tellocatie(s). De centrale tellingen vangen daardoor later aan. In enkele gevallen werd van laat in de avond tot diep in de nacht geteld. In andere gemeenten ving men de volgende dag met het tellen van de stemmen aan. Hoewel efficiëntie één van de doelstellingen van dit experiment is, staat het 's avonds en 's nachts tellen van stembiljetten op gespannen voet met een andere doelstelling van het experiment: transparantie. De transparantie van het telproces vereist niet alleen dat de telling openbaar is. Kiezers moeten ook een reële mogelijkheid hebben om de telling bij te wonen. Door 's nachts te tellen, wordt de waarborg van transparantie in zekere zin een fictie. Bovendien moet hierbij worden bedacht dat bij 's nachts tellen een grotere kans bestaat op vermoeidheid bij de leden van het gemeentelijk stembureau en degenen die hen bijstaan, hetgeen de kans op fouten in het telproces vergroot en daarmee afbreuk kan doen aan de betrouwbaarheid van de uitslag. De Kiesraad adviseert u om bovenstaande redenen te bepalen dat het centraal tellen van de stemmen de volgende dag plaatsvindt.

6. Omvang experiment

Aan het eerste experiment met centrale stemopneming deden alleen gemeenten mee met minder dan 100.000 inwoners. Om een representatieve en doelmatige evaluatie te kunnen laten plaatsvinden van centrale opzet van de stemopneming, is het wenselijk bij de komende experimenten ook een grotere gemeente te betrekken. In grotere gemeenten zal immers vaker sprake zijn van een centrale stemopneming verspreid over meerdere tellocaties.⁹ De Kiesraad adviseert u daarom bij een volgend experiment ook ten minste één 100.000+ gemeente te betrekken.

DE KIESRAAD,
voor deze,

H.R.B.M. Kummeling,
voorzitter

M. Bakker,
secretaris-directeur

⁹ Advies van de Kiesraad d.d. 11 februari 2014 inzake de Tijdelijke experimentenregeling centrale stemopneming (ons kenmerk: 2014-0000056578), p. 4.

